

TEŠKA UBISTVA U KRIVIČNIM ZAKONODAVSTVIMA POLJSKE, RUSIJE I BALTIČKIH DRŽAVA

Apstrakt

Nasilni akti usmereni protiv života i telesnog integriteta drugih lica (krvni delikti) spadaju među najopasnije oblike i vidove ispoljavanja nasilničkog kriminaliteta. Krivična dela ubistva se po svom društvenom značaju, prirodi, karakteristikama i posledicama izdvajaju među drugim krvnim deliktima te su za njih u svim savremenim krivičnim zakonodavstvima propisane stoge kazne. Najteže kazne su po pravilu propisane za teška ili kvalifikovana ubistva, za razliku od kazni predviđenih za obična i privilegovana ubistva. U pravima Poljske, Rusije i baltičkih država (Estonije, Letonije i Litvanije) razlikuje se više oblika teških ubistava. U radu se objašnjavaju i upoređuju bića krivičnih dela teških ubistava u navedenim zakonodavstvima.

Ključne reči : pravo na život, teško ubistvo, zakonodavstvo, Rusija, Poljska, baltičke države, kazna

1. Uvod

Od najstarijih vremena do danas, krivična dela protiv života predstavljaju naročito opasne i nasilne delatnosti pojedinaca i grupa sa kojima se društvo – država surovo obračunavala primenjujući najteže vrste i mere kazni, kao što su smrtna kazna ili kazna lišenja slobode u dužem (ili doživotnom) trajanju. Krivičnopravna zaštita prava na život nije bila podjednaka za sve članove društvene zajednice, već je zavisila, bar u robovlasničkom i feudalnom periodu, od staleške pripadnosti učinioca krivičnog dela i njegove žrtve. Krivično delo ubistva, ipak, poznato je oduvek i univerzalno je propisano u svim zakonodavstvima. Razlog je taj što se propisivanjem krivičnog dela ubistva štiti pravo na život, koje je

* Redovni profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, e-mail: jovas@prafak.ni.ac.rs

jedno od najznačajnijih prirodnih, fundamentalnih, opštecivilizacijskih, univerzalno priznatih ljudskih prava¹. Pravo na život je osnov i uslov postojanja svih drugih ljudskih prava i sloboda. Stoga je garantovano i međunarodnim dokumentima,² na primer, članom 6. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima sa fakultativnim protokolom i članom 2. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sa protokolima broj 4, 6, 7, 11, 12 i 13.

Propisivanjem krivičnog dela ubistva želi se naglasiti da život čoveka, tj. pravo na život spada među najznačajnija društvena dobra i vrednosti³. Zavisno od okolnosti i uslova pod kojima je život drugom licu oduzet, u zakonodavstvima se obično razlikuje više vrsta ubistava⁴, kao što su obično ubistvo, teška ili kvalifikovana ubistva (umorstva) koja se javljaju u više oblika i vidova ispoljavanja i za koja su propisane najteže kazne koje uopšte poznaje određeno krivično zakonodavstvo i laka ili privilegovana ubistva za koja su propisane blaže kazne, zbog manjeg stepena društvene opasnosti ili niskog stepena krivice učinioaca⁵.

Kao i u drugim državama, tako se i u novim krivičnim zakonodavstvima istočno-evropskih država kao što su Poljska, Estonija, Letonija, Litvanija i Ruska Federacija predviđaju stroge kazne za učinioce krivičnog dela ubistva. Sa izuzetkom Poljske, ostala zakonodavstva se naslanjaju, po rešenjima, na posleratno socijalističko zakonodavstvo SSSR-a. U narednim izlaganjima analiziraćemo pojam, karakteristike i oblike teškog ubistva kao krivičnog dela protiv života propisanog u navedenim zakonodavstvima. Cilj analize je utvrđivanje sličnosti i razlika između navedenih zakonodavstava.

2. Poljska

Krivični zakonik Poljske⁶ iz 1997. godine sa novelama do 2012. godine u glavi devetnaestoj pod nazivom : „Krivična dela protiv života i

¹ O. Račić, B. Milinković, M. Paunović, *Ljudska prava – pet decenija od usvajanja Opšte deklaracije o pravima čoveka*, Beograd 1998, 51-59.

² V. Dimitrijević, M. Paunović, V. Đerić, *Ljudska prava*, Beograd 1997, 222-228.

³ M. Đorđević, „Život kao objekt krivičnopravne zaštite“, *Pravni život*, 9/1995, 43-55.

⁴ D. Jovašević, Lj. Mitrović, V. Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske, Posebni deo*, Banja Luka 2017, 23-25.

⁵ D. Jovašević, *Krivično pravo, Posebni deo*, Beograd 2017, 46-48.

⁶ Kodeks kamy 6. czerwca 1997., Dz. U z 1997., r. Nr 88. poz 553., Nr 240. poz. 1431 z 2012.

zdravlja“ predviđa krivična dela ubistva. U Zakoniku su krivična dela ubistva označena samo članovima, tako da nisu imenovana⁷.

Osnovni oblik lišavanja života drugog lica odgovara tzv. običnom ubistvu. Predviđeno je u članu 148. u stavu 1. Krivičnog zakonika i za to delo je propisana kazna zatvora od osam do dvadeset pet godina ili kazna doživotnog zatvora. Krivično delo iz člana 148 st. 1 Krivičnog zakonika je definisano običnom dispozicijom „ko ubije čoveka“; znači da se obično ubistvo sastoji od radnje izvršenja ubijanja drugog lica, bez navođenja oblika krivice ili drugih bližih elemenata njegovog bića⁸.

Ista zakonska odredba sadrži opise još dva oblika krivičnog dela ubistva: teško ubistvo – st. 2. i 3. i b) i privilegovano (lako) ubistvo – stav 4⁹. Na sličan način, u jednoj zakonskoj odredbi je i ranije krivično zakonodavstvo SR Jugoslavije (odnosno Republike Srbije u primeni do 1. januara 2006. godine) predviđalo obično i teško ubistvo u odredbi člana 47. KZS.

Teško ubistvo, za koje je propisana kazna zatvora od dvanaest do dvadeset pet godina ili kazna doživotnog zatvora, postojalo bi u slučajevima kada je obično ubistvo učinjeno pod okolnostima koje delu daju teži vid¹⁰. Oblici teškog ubistva mogu se klasifikovati na sledeći način, slično ruskom pravu¹¹: 1) teško ubistvo prema načinu izvršenja (član 148 st 2 tačke 1 i 4) koje se javlja u dva vida: ubistvo na naročito svirep način (član 148 st. 2. t. 1) i ubistvo na opasan način (član 148 st. 2 t. 4), 2) ubistvo iz posebnih motiva, tj. pobuda (član 148 st. 2. t. 3) i 3) teško ubistvo kvalifikovano okolnostima pri izvršenju (član 148. st. 2. t. 4), obimom izazvanih posledica, tj. brojem oštećenih, zatim posebnim svojstvom pasivnog subjekta i svojstvom učinioca (član 148. st. 3).

Način izvršenja ubistva na svirep način karakteriše mučenje žrtve tj. nanošenje brojnih, nepotrebnih i prekomernih fizičkih i psihičkih bolova koji povećavaju patnju žrtve, što učiniocu dela mora biti poznato, pa to on želi ili pak pristaje na takav način vršenja dela, gde sadistički muči žrtvu i izivljava se nad njom. Ubistvo na opasan način podrazumeva da učini-

⁷ A. I. Lukašov, N. F. Kuznjecova, *Ugolovnij kodeks Respubliki Poljša*, Sankt Peterburg 2001, 124-127.

⁸ K. Buczkowski, B. Czamecka Dzialuk, W.Klaus, A.Kossowska, I. Rzeplinska, *Criminality and Criminal Justice in Contemporary Poland*, Routledge, London-New York 2015, 352-361.

⁹ J. Długosz, *Europäisierung des polnischen Strafrecht im Bereich der Geldwäsche*, Lang, Frankfurt am Main 2007, 342-353.

¹⁰ G. Mueller, *The Penal Code of the Polish Peoples Republic*, 1973, 218-221.

¹¹ Slično rešenje poznaje i savremeno rusko krivično zakonodavstvo (A. I. Rarog, G. A. Esakov, A. I. Čučaev, V. P. Stepalin, *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obšaja i osobennaja*, Kurs lekcij, 2. izdanje, Moskva 2007, 143-146.

lac radnju izvršenja preduzima upotrebom vatrenog oružja ili eksplozivnih materija. Ovo delo karakteriše: korišćenje opasnog načina i sredstva pri ubistvu i da je učinilac bio svestan da mogu upotrebom određenog sredstva može ugroziti živote i zdravlje i drugih lica, a ne samo žrtve, na što učinilac pristaje ili što hoće, želi.¹²

Ubistvo učinjeno iz posebnih pobuda predstavlja delo čiju kvalifikatornu okolnost predstavlja subjektivno obeležje: motiv, namera ili pobuda¹³. Delo postoji ako je radnja izvršenja ubistva preduzeta sa „motivom koji služi posebnu osudu“¹⁴. Koji su to niski, amoralni motivi, koji postoje na strani učinioca krivičnog dela u vreme preduzimanja radnje izvršenja, za koje sud smatra da zaslužuju „posebnu (moralnu) osudu“ faktičko je pitanje.

Prema ranijoj literaturi, u treću kategoriju teških ubistava bila su svrstana samo dva oblika: teško ubistvo kvalifikovano okolnostima izvršenja i težinom dodatno ostvarene posledice, tj. višestruko ubistvo.¹⁵ Sada su u članu 148 st. 3 dodate još neke kvalifikatorne okolnosti.

U članu 148 st. 2 t. 2. predviđeno je ubistvo pri otmici, silovanju ili razbojništvu, koje postoji u slučaju sticaja krivičnih dela, tj. kada je radnji lišavanja života prethodila upotreba sile ili ozbiljne pretnje kojom se prema drugom licu preduzima krivično delo sa elementima nasilja kao što su otmica (kidnapovanje) – delo protiv slobode kretanja i odlučivanja drugog lica, silovanje – delo protiv polne slobode drugoga ili razbojništvo – delo protiv imovine¹⁶. Prilikom preduzimanja radnje prinude prema pasivnom subjektu u vezi sa vršenjem nekog od navedenih krivičnih dela, dolazi do umišljajnog lišenja života pasivnog subjekta.

U članu 148. st. 3 predviđeno je ubistvo dva ili više lica – višestruko ubistvo.¹⁷ Navedeni vid teškog ubistva kvalifikovan je brojem prouzrokovanih posledica. Delo čini lice koje sa jednom ili više radnji u sticaju (idealnom ili realnom) liši života najmanje dva ili više lica sa umišljajem¹⁸. Posebni vidovi teškog ubistva propisani u istom stavu kvalifikovani su svojstvom izvršioca: ako je ubistvo učinilo lice koje je već pravnosnažnom sudskom presudom

¹² K. Himmetreich, C. Krumm, C. Staub, *Verteidigung in Straßenverkehrssachen (Praxis der Strafverteidigung, Band 1)*, 6. Auflage, C. F. Muller, Köln 2013, 367-376.

¹³ *Kodeks karny*, Opracowanie zbiorowe, 40. wydanie, C.H.Beck, 2015, 289-294.

¹⁴ A. I. Lukašov, N. F. Kuznecova, 124-127.

¹⁵ I. Andrejew, W. Swida, W. Wolter, *Kodeks karny z Komentarzem*, Wudawn Prawnicze, Warszawa 2012, 312-323.

¹⁶ K. Banasik, *Przedawnienie w prawie karnym w systemie kontynentalnym i anglosaskim*, Lex, Walters Kluwer, Warszawa 2013, 513-519.

¹⁷ S. Lammich, *Das Polnische Strafvollstreckungsgesetzbuch*, Grynter, Berlin 1981, 298-302.

¹⁸ T. Bojarski, *Kodeks karny, Komentarz, Lexisnexis*, Warszawa 2007, 389-397.

osuđeno za ubistvo (povratnik) i posebnim svojstvom pasivnog subjekta, koji je javni službenik, ubijen u toku ili u vezi sa poslovima zaštite ljudi, bezbednosnim poslovima ili u vezi zaštite javnog poretka.

3. Estonija

Krivični zakonik Republike Estonije¹⁹, u glavi devetoj pod nazivom: „Krivična dela protiv ličnosti“, odeljak prvi : „Dela protiv života“ predviđa krivična dela ubistva. Za razliku od Krivičnog zakonika Poljske, estonski zakonodavac je imenovao krivična dela u posebnom delu svog Krivičnog zakonika²⁰.

U članu 113. predviđeno je osnovno krivično delo protiv života²¹. To je : „Umišljajno ubistvo“ za koje je propisana kazna zatvora od šest do petnaest godina. Interesantno je rešenje, specifično u evropskom pravnom prostoru, prema kome je za navedeno delo propisana novčana kazna, ako je učinilac pravno lice²². I estonski zakonodavac koristi običnu dispoziciju prilikom definisanja osnovnog oblika ubistva. Delo se sastoji u „umišljajnom ubistvu“, tj.lišenju života drugog lica sa umišljajem.

Teško, kvalifikovano ubistvo propisano je u članu 114. Krivičnog zakonika Estonije pod nazivom „umorstvo“²³. Za ovo je delo propisana kazna zatvora od osam do dvadeset godina ili kazna doživotnog zatvora. Kao i kod običnog ubistva, izvršilac teškog ubistva koji je pravno lice, kazniće se imovinskom kaznom. Krivično delo ima više oblika, koje sistematizujemo prema klasifikaciji Zapevalova i Manceva²⁴. To su teška ubistva kvalifikovana: a) subjektivnim obeležjima, zbog kojih učinilac preduzima radnju izvršenja, b) načinom izvršenja i upotrebom opšteopasnog sredstva, c) težinom posledica i okolnostima pri izvršenju.

¹⁹ Karistusseadustik (Luhend Kar S), *Riigi Teataja - RTI* 2001, 61, 364. Zakonik je donet 6. juna 2001. godine, a stupio je na snagu 1. septembra 2002. Imao je više izmena, poslednja novela je doneta 13.12.2017. godine, *RTI*, 30. 12. 2017, 3. Tekst Zakonika u poslednjoj redakciji dostupan je na: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>, 16. 3. 2018.

²⁰ V. V. Zapevalov, N. I. Macnev, *Ugolovnij kodeks Estonskoj Respubliki*, Sankt Peterburg 2001, 107-109.

²¹ P. Bejlinson, *Ubistva i ih kvalifikaciia*, Sociahrum gumbonj Institut, Tallinn 2007, 89-97.

²² Opisano rešenje uvedeno je novelom Krivičnog zakonika koja je stupila na snagu 1. januara 2015. godine (*RTI* od 23.decembra 2014.).

²³ *Kriminaalmenetluse*, Sladustik, Tallinn 2001, 219-226.

²⁴ V. V. Zapevalov, N.I. Mancev, 7-10.

Teška ubistva kvalifikovana subjektivnim obeležjima, kao što su nečasnna pobuda (motiv), i namera ili cilj moraju biti obuhvaćeni direktnim uništavanjem učinioca, moraju postojati u vreme preduzimanja radnje izvršenja, ali ne moraju da budu ostvareni. U navedene oblike teških ubistava spadaju ubistvo iz koristoljublja propisano u tački 5., ubistvo radi prikrivanja ili olakšavanja izvršenja drugog krivičnog dela (tačka 6.)²⁵, ubistvo radi osvete zbog preduzete službene radnje (tačka 8.). Koristoljublje, kao posebna vrsta nemoralne pobude, koja se ispoljava u pohlepi za imovinom, karakteriše ličnost učinioca i i motiviše ga na preduzimanje radnje, pošto učinilac vrši delo kako bi po svaku cenu uvećao svoju imovinu (pokretnu, nepokretnu) ili sprečio njeno umanjenje. U tački 6. posebno subjektivno obeležje je motiv da se ubistvom prikrije ranije izvršeno krivično delo ili kako bi olakšalo izvršenje drugog (bilo kojeg, pa i lakšeg od ubistva) ili otklonila prepreku za izvršenje drugog planiranog krivičnog dela, koje u konkretnom slučaju i ne mora biti izvršeno. U tački 8. člana 114. predviđeno je teško ubistvo radi odmazde za profesionalne radnje. Reč je o ubistvu sa kvalifikovanim motivom (ciljem), jer se preduzima radi odmazde, koje mora biti preduzeto prema pasivnom subjektu sa naročitim svojstvom, što je dodatna kvalifikatorna okolnost²⁶. Pasivni subjekt mora biti lice koje obavlja posebne službene ili društvene dužnosti – profesionalne dužnosti (na primer, vojno lice, službeno lice, policijski, poreski ili carinski službenik, lekar, drugi zdravstveni radnik, novinar itd.), što učiniocu dela mora biti poznato i u vezi sa tom okolnošću pri obavljanju službenih radnji pasivnog subjekta lišava života²⁷.

Teška ubistva kvalifikovana načinom izvršenja karakteriše poseban način i sredstvo lišavanja života drugog lica što ukazuje na povećani stepen društvene opasnosti učinjenog dela.²⁸ Načinom izvršenja kvalifikovani su: ubistvo na posebno bolan (mučan) ili surov način (propisano u tački 1. člana 114.) i ubistvo izvršeno na način opasan po javnost (stav 2). Kako se objašnjava u teoriji²⁹, posebno bolan (mučan) način i posebno surov (nečovečan) način odgovaraju svirepom ubistvu (nanošenje nepotrebnih i prekomernih bolova, patnji žrtvi), dok opasan način podrazumeva stvaranje neposredne,

²⁵ Ranije je u okviru te odredbe bilo propisano i ubistvo u vezi sa silovanjem. P. Pikamäe, J. Sootak, *Estonian Criminal law*, Tallinn 2011, 389-401.

²⁶ E. Kergandberg, M. Sillaots, *Kriminaalmenetlus*, JUURA, Tallin 2011, 276-282.

²⁷ K. Merusk, I. Pilving, *Halduskohtumenetluse Seadustik. Kommenteeritud väljaann*, JUURA, Tallin 2013, 392-403.

²⁸ J. Lišvic, *Nakazatnoe pravo Estonii, Sistemnij kurs v slazdah*, SHI, Tallinn 2010, 356-374; J. Lišvic, *Pravo i pravo čeloveka, Primenenie nakazania*, 2009, 213-219.

²⁹ V. V. Zapevalov, N. I. Macnev, 107-109.

bliske, stvarne opasnost za život i zdravlje više ljudi (na primer kada se pri izvršenju krivičnog dela koriste vatreno oružje, zapaljiva sredstva, otrov i slično). U tački 7. predviđeno je ubistvo kvalifikovano sredstvom izvršenja, izvršeno upotrebom eksplozivne naprave ili eksplozivnih materija. Kvalifikatorna okolnost je vezana za upotrebu opšteopasnog sredstva kojim se istovremeno stvara opasnost za život i telo drugih lica koja se nalaze u neposrednoj blizini žrtve, što učiniocu dela mora biti poznato, pri čemu on upravo to hoće ili pristaje na takav način izvršenja dela.

Teška ubistva kvalifikovana posledicom i okolnostima pri izvršenju karakteriše broj ostvarenih posledica koje prate okolnosti pod kojima je ubistvo izvršeno. U tački 3. navedenog člana propisano je ubistvo dva ili više lica, tj. višestruko ubistvo. Mora biti preduzeto sa umišljajem, a može biti učinjeno preduzimanjem jedne (idealni sticaj) ili sa dve ili više radnji (realni sticaj), na jednom ili više različitih mesta, u isto ili različito vreme. Kvalifikovano okolnostima pri izvršenju je i ubistvo koje čini specijalni povratnik, tj. onaj ko je ranije izvršio dva ili više umišljajnih ubistava (tačka 4.). U prvom delu odredbe iz tačke 5. propisano je ubistvo u vezi sa pljačkom, koje, takođe, treba svrstati u teška ubistva kvalifikovana okolnostima pri izvršenju.

4. Letonija

Krivični zakonik Republike Letonije (KZ Letonije) iz 1998. godine³⁰ u glavi XII pod nazivom: „Ubijanje“ propisuje različita krivična dela ubistva. U članu 116. predviđeno je obično ubistvo, koje se, slično kao i u ruskom zakonodavstvu, sastoji u protivpravnom i umišljajnom prouzrokovanju smrti drugog lica³¹.

Oblike teških (kvalifikovanih) ubistava KZ Letonije predviđa u dva člana. To su, u članu 117. predviđena ubistva pri otežavajućim okolnostima, za koja je propisana kazna doživotnog zatvora ili zatvora u trajanju od deset do dvadeset godina i policijski nadzor u trajanju do tri godine sa ili bez konfiskacije imovine i, u članu 118. KZ Letonije opisana ubi-

³⁰ *Latvijas Vēstnesis*, 199/200 (1260/1261), 08.07.1998. sa kasnijim izmenama, poslednje 21. 4. 2016. (tekst dostupan u poslednjoj redakciji od 11.05.2016. – 11.01.2017. na: (http://europam.eu/data/mechanisms/FD/FD%20Laws/Latvia/Latvia_Criminal%20Code_amended%202016.pdf), 13. 3. 2018).

³¹ A. I. Lukashov, E. A. Sarkisova, *The Latvian Penal Code*, Saint Petersburg 2001, 143-147; Slično rešenje poznaje i savremeno rusko krivično zakonodavstvo (A. I. Rarog, G. A. Esakov, A. I. Čučaev, V. P. Stepalin, *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obšaja i osobennaja*, Kurs lekcij, 2. izdanje, Moskva 2007, 143-146.).

stva pri naročito otežavajućim okolnostima za koja je propisana kazna doživotnog zatvora ili kazna zatvora u trajanju od petnaest do dvadeset godina i policijski nadzor u trajanju do tri godine sa ili bez konfiskacije imovine. Kako se vidi, reč je o subkvalifikaciji teškog ubistva, tj. najtežem ubistvu (umorstvu).³²

Kao ubistvo pri otežavajućim okolnostima (član 117. KZ Letonije) pravno se kvalifikuje obično ubistvo izvršeno pod posebnim kvalifikatornim okolnostima, prema kojima se može sistematizovati na sledeći način³³ :

- 1) ubistva s obzirom na naročita svojstva pasivnih subjekata: ubistvo bremenite žene – st. 1. t. 1), nemoćnog lica – st. 1. t. 2), maloletnika – st. 1. t. 12), ,
- 2) ubistva s obzirom na načine izvršenja i okolnosti pri izvršenju: ubistvo na način opasan po život drugih lica – st. 1. t. 3), ubistvo izvršeno sa naročitom surovošću – st. 1. t. 4), ubistvo nakon kojeg je leš oskrnavljen – st. 1. t. 5), i ubistva u sticaju sa razbojničkom pljačkom (st. 1. t. 6) ili sa silovanjem (st. 1. t. 7),
- 3) ubistva s obzirom na pobude (motive) učinioca: ubistvo sa ciljem prikrivanja ili olakšavanja izvršenja drugog (bilo kog) krivičnog dela – st. 1. t. 8), ubistvo izvršeno iz koristoljublja – st. 1. t. 9) i
- 4) ubistva s obzirom na okolnosti izvršenja i svojstvo učinioca: ubistvo izvršeno od grupe lica – st. 1. t. 10) i ubistvo koje izvrši lice sa koje se nalazi u pritvoru ili u zatvoru – st. 1. t. 11).

Ubistva pri naročito otežavajućim okolnostima (član 118.) mogla bi se, prema okolnostima koje ih čine naročito teškim, klasifikovati na³⁴:

- 1) ubistva kvalifikovana motivom izvršenja krivičnog dela (član 118. st. 1. t. 1) – ubistvo zbog činjenice da je žrtva ili njegov rođak ispunila svoje službene ili profesionalne dužnosti, ili zbog toga što su učestvovali u sprečavanju ili prekidu izvršenja krivičnog dela ili drugog nezakonitog dela ili zato što bi dali iskaz na sudu ili u pretkrivičnom postupku,
- 2) ubistva kvalifikovana brojem ostvarenih posledica (član 118. st. 1. t. 2) – ubistvo dva ili više lica,
- 3) ubistvo kvalifikovano svojstvom izvršioca (član 118. st. 1. t. 4) – koje je učinilo lice osuđeno na kaznu doživotnog zatvora,
- 4) ubistvo kvalifikovano okolnostima pri izvršenju (član 118. st. 1. t. 5) – koje je učinila organizovana grupa.

³² J. Lišvic, *Pravo i pravo čeloveka, Primenenie nakazania*, 2009, 213-219.

³³ E-C. Pettai, V. Pettai, *Transnational and Retrospective Justice in the Baltic States*, Cambridge 2014, 316-331.

³⁴ Donekle slična klasifikacija kod: V. Pettai, J. Ziekinka, *The road to the European Union, Volume 2: Estonia, Latvia and Lithuania*, Manchester University Press, Manchester 2003, 398-413.

Često menjanje krivičnog zakonodavstva imalo je posledica na promene sadržaja navedenih članova, pa su tako u međuvremenu ukinuti neki oblici naročito teških ubistava koji su bili propisani u članu 118. st. 1. u stavu 3.

5. Litvanija

Krivični zakonik Republike Litvanije³⁵ iz septembra 2000. godine, sa kasnijim izmenama, u glavi sedamnaest pod nazivom: „Krivična dela protiv života čoveka“ propisuje različita krivična dela usmerena na lišenje života drugog lica. U članu 129. KZ Litvanije propisani su u stavu 1. obično, a u stavu 2. teško ubistvo. Za obično ubistvo propisana je kazna zatvora od sedam do petnaest godina, dok je za različite oblike teških ubistava, kojih ima trinaest, propisana kazna doživotnog zatvora ili kazna zatvora u trajanju od osam do dvadeset godina. Krivično delo ubistva iz člana 129. st. 1. može se kvalifikovati kao teško ubistvo iz stava 2., ako je izvršeno pod posebnim kvalifikatornim okolnostima. Prema kvalifikatornim okolnostima sva teška ubistva mogla bi se klasifikovati³⁶ kao:

- 1) teška ubistva prema svojstvima pasivnog subjekta (pri čemu je ta okolnost morala biti poznata učiniocu u vreme preduzimanja radnje izvršenja) su : ubistvo deteta – lica uzrasta do 18 godina (tačka 1.), ubistvo bespomoćnog lica (tačka 2.), ubistvo bliskog srodnika (u pravoj ili bočnoj liniji) ili člana svoje porodice (tačka 3.), ubistvo bremenite žene (tačka 4.) i ubistvo lica koje obavlja službene ili građanske dužnosti u vezi sa njihovim obavljanjem (tačka 10.),
- 2) teška ubistva prema načinu i okolnostima izvršenja, dodatnoj posledici u vidu ugrožavanja i višestruko ostvarenoj posledici, kao što su: ubistvo dva ili više lica – višestruko ubistvo (tačka 5.), ubistvo mučenjem ili na drugi naročito okrutan (svirep) način (tačka 6.), ubistvo pri čemu je doveden u opasnost život drugog lica (tačka 7.), ubistvo pri nasilničkom ponašanju (tačka 8) i
- 3) u teška ubistva prema pobudama učinioca mogla bi se svrstati: naručeno

³⁵ Zakon br. VIII-1968, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741, sa kasnijim izmenama (u poslednjoj redakciji od 29. 11. 2017. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/ZpNMZQSaRN>, 13. 3. 2018).

³⁶ Slične podele sreću se kod: A. Abramovičius, A. Čepas, A. Drakšiene, *Baudžiamoji teisė*, Vilnius 2008, 198-201; V. Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė*, Antroj knyga, Vilnius 2008, 169-183; E. Gruodyte, “Reform of Lithuanian Criminal law, Tendencies and Problems”, *Baltic Journal of Law and Politics*, 1/2008, 18-40; O. V. Bogdašič, *Ugolovnij kodeks Litovskoj Respubliki*, Saint Petersburg 2003, 31-32.

(plaćeno) ubistvo (tačka 9.), ubistvo radi prikrivanja izvršenja drugog krivičnog dela (tačka 11.), ubistvo radi uzimanja organa, tkiva ili ćelija drugog lica (tačka 12.) i ubistvo iz mržnje prema licu ili grupi lica zbog razlike u uzrastu, polu, seksualnoj orijentaciji, invaliditetu, rasi, nacionalnosti, jeziku, poreklu, društvenom statusu, veri, uverenju ili drugoj različitosti (tačka 13.).

Za razliku od drugih zakonodavstava, kao teško ubistvo u KZ Litvanije nije predviđeno ubistvo učinjeno od organizovane kriminalne grupe. Pravno-tehnički su krivična dela teških dosledno sistematizovana prema navedenim tipičnim kvalifikatornim okolnostima.

6. Ruska Federacija

U Krivičnom zakoniku Ruske Federacije³⁷ od 13. juna 1996. godine, sa kasnijim brojnim izmenama, u glavi šesnaestoj pod nazivom : “Krivična dela protiv života i zdravlja“ sistematizovani su zakonski opisi krivičnih dela koja za objekt zaštite imaju život i zdravlje (fizičku i psihičku konstituciju) drugog lica³⁸.

Teško ubistvo ili „umorstvo“ ne predstavlja samostalnu inkriminaciju, već je predviđeno zajedno sa običnim ubistvom u jednoj zajedničkoj zakonskoj odredbi u članu 105. u stavu 2. Znači, ubistvo predviđeno u članu 105. st. 1. kvalifikuje se kao teško (po stavu 2. U vezi sa stavom 1.) ako je delo izvršeno uz jednu ili više kvalifikatornih okolnosti. U ruskom Krivičnom zakoniku kao teško ubistvo određeno je ono koje je izvršeno: pod određenim okolnostima, na određeni način, iz određenih pobuda (ciljeva) ili od određenog lica. Stoga se u vrstama propisanih kazni i visinom predviđene kazne lišenja slobode teško ubistvo razlikuje od običnog³⁹: za teško ubistvo su alternativno propisane kazna zatvora od osam do dvadeset godina, kazna doživotnog zatvora ili smrtna kazna.

Iz zakonskog opisa krivičnog dela teškog ubistva iz člana 105. stav 2. ruskog KZ-a proizilaze dva njegova osnovna elementa. To su : a) objektivni i b) subjektivni elemenat. U objektivne elemente krivičnog dela teškog

³⁷ Ugolovnij kodeks Rossijskoj Federaciji, 13. 6. 1996. N 63-FZ *Rossijskaja gazeta*, br. 63/1996 (u redakciji od 23. 4.2018, sa izmenama od 25.4.2018., <http://www.ug-kodeks.ru/>, 13. 3. 2018.). Više u: T. Degtjareva, A. Družinec, *Ugolovnij kodeks Rossijskoj federaciji*, tekst s izmenjenijami i dopolnjenijami na 1. sentjabrja 2014. Moskva 2014, 78-81.

³⁸ I. Fedosova, T. Skuratova, *Ugolovnij kodeks Rossijskoj federaciji*, Moskva 2005, 76-78.

³⁹ A.I. Rarog i dr. 207-214.

ubistva spadaju : objekt radnje – drugi čovek čiji se život napada, radnja izvršenja koja je određena kao nepravo nečinjenje, posledica preduzete radnje u vidu izazivanja smrti drugog lica i protivpravnost, protivzakonitost postupanja učinioca. Subjektivni elementi⁴⁰ dela su umišljaj učinioca i uračunljivost kao pretpostavka za krivicu (vinost)⁴¹. Kod pojedinih oblika teškog ubistva zahteva se postojanje posebnih subjektivnih obeležja kao što su pobuda zbog koje je delo učinjeno, posebna namera ili cilj koji je izvršilac hteo da postigne izvršenjem krivičnog dela.

Pojedini oblici teškog ubistva enumeracijom navedeni u članu 105. stav 2. ruskog KZ mogu biti sistematizovani na sledeći način⁴²: prema brojnosti posledica (višestruko ubistvo), prema svojstvima pasivnih subjekata, prema načinu izvršenja, prema motivima, namerama, ciljevima i prema okolnostima pri izvršenju.

Višestruko ubistvo (tačka a) stav 2. člana 105. KZ postoji kada je preduzetom radnjom izvršenja prouzrokovana smrt dva ili više lica. Moguće je da je smrt više lica prouzrokovana jednom radnjom (idealni sticaj) ili sa više radnji (realni sticaj), na istom ili različitim mestima, u isto ili različito vreme, ali svakako umišljaj učinioca mora obuhvatiti naročito tešku posledicu u vidu smrti dva ili više lica⁴³.

Svojstvo pasivnog subjekta predviđeno je najčešće kao kvalifikatorna okolnost. Tako teško ubistvo iz tačke b. postoji kada je lišeno života lice u vezi sa obavljanjem njegove službene dužnosti ili javne funkcije ili njemu blisko lice. Naročito svojstvo se zahteva kada je pasivni subjekt lice koje obavlja službenu dužnost ili drugu javnu funkciju, međutim, pasivni subjekt može biti i lice koje je blisko službenom licu, a nema svojstvo službenog lica ili javnog funkcionera. Dodatni uslov jeste da moraju postojati posebne okolnosti pri izvršenju, tj. da je pasivno lice lišeno života upravo u vezi sa obavljanjem službene dužnosti ili javne funkcije (koju vrši sama žrtva ili njoj blisko lice)⁴⁴. U tački v) su izmenama iz 2009. godine predviđeni novi oblici teškog ubistva kvalifikovani svojstvima pasivnih subjekata (maloletno lice, lice koje se nalazi u bespomoćnom stanju (u stanju fizičke ili psihičke nemoći, nesposobnosti da pruži otpor radnji učinioca), sa čime se izjednačava oteto lice, dok je u tački g) kao pasivni subjekt predviđena bremenita žena, tako da se mora

⁴⁰ O.D. Sitkovskaja, *Psihološki komentarij k Ugolovnomu kodeksu RF*, Moskva 1999, 39-45.

⁴¹ L.L. Kruglikov, *Ugolovnoe pravo Rossii, Obšaja čast*, Moskva 1999, 319-322.

⁴² V. klasifikaciju: A.I. Rarog i dr. 207-213.

⁴³ L.L. Kruglikov, *Ugolovnoe pravo Rossii, Čast osobennaja*, Moskva 2004, 22-23.

⁴⁴ G.A. Esakov, *Sudebnaja praktika po ugolovnim delam*, Moskva 2005, 136-139.

dokazati da je učinilac u vreme ubistva bio svestan da radnju preduzima prema bremenitoj ženi sa ciljem da prouzrokuje dvojaku posledicu – smrt žene i njenog ploda.

Naročitim načinom izvršenja kvalifikovana su ubistva propisana u tačkama d) i f). U tački d) je kao teško ubistvo propisano lišenje života izvršeno sa posebnom okrutnošću, dakle, na naročito svirep, surov način, kada se žrtvi nanose prekomerne i nepotrebne fizičke i psihičke patnje, strah i bolovi velikog intenziteta. Bolovi i patnje se nanose s ciljem da se što više namuči žrtva, pa oni po intenzitetu i trajanju znatno, „naročito“ prevazilaze bolove i patnje koji prate obično ubistvo. Za postojanje ovog dela potrebno je da su preduzete delatnosti objektivno okrutne i stravične, te da je žrtva u svesnom stanju tako da trpi njihovu surovost uz veliki bol, strah i patnju. Kao teško ubistvo propisano je i lišenje života izvršeno na opšteopasan način (tačka f.), tj. preduzeto opšteopasnim načinom ili sredstvom izvršenja na mestu i pod okolnostima gde postoji objektivna mogućnost, opasnost da nastupi smrt većeg broja lica (na primer, usled upotrebe eksplozivnih, zapaljivih, rasprskavajućih, gasnih i sličnih materija).⁴⁵

Brojna su teška ubistva kvalifikovana posebnim pobudama, koje predstavljaju naročita subjektivna obeležja dela. Tako je u tački e.1) predviđeno lišenje života iz krvne osvete, kao posebne amoralne pobude koja motiviše učinioca na preduzimanje radnje izvršenja (uvedeno izmenama KZ-a iz 2007. godine). Posebne koristoljubive pobude kao kvalifikatorne okolnosti propisane su kod naručenog (plaćeničkog) ubistva ili ubistva radi izvršenja razbojničke pljačke, iznude ili banditizma, dakle, u sticaju sa teškim nasilnim i imovinskim krivičnim delima kada primenjena sila prema drugom licu u nameri da se pribavi protivpravna imovinska korist dovodi do umišljajnog lišenja života drugog lica (tačka z).

Ubistvo izvršeno iz huliganskih pobuda (tačka i.) karakteriše nasilničko, siledžijsko ponašanje kojim se napada (ugrožava život ili telesni integritet drugog lica) na javnom mestu. Huliganska pobuda motiviše učinioca da preduzme radnju lišenja života drugog lica na javnom mestu tokom nasilničkog ponašanja. Posebnom namerom kvalifikovano je ubistvo koje je izvršeno⁴⁶: da se prikrije drugo ranije izvršeno krivično delo ili da se olakša njegovo izvršenje ili zajedno (u sticaju) sa silovanjem ili drugim nasilnim krivičnim delima seksualnog karaktera (tačka k.). Može se smatrati da postoji nekoliko vidova tog ubistva. Prvo, kada se lišenje života drugog lica (saučesnika, žrtve, svedoka) javlja kao način, sred-

⁴⁵ A.I. Rarog, *Ugolovnoe pravo Rossii, Čast osobennaja*, Moskva 2008, 39-40.

⁴⁶ F.R. Sundurova, *Ugolovnoe pravo Rossii, Obšaja čast*, Kazanj 2003, 176-179.

stvo da se prikrije ranije već izvršeno krivično delo u kome je učinilac učestvovao u bilo kom svojstvu (kao izvršilac ili saučesnik)⁴⁷. Drugi vid postoji kada ubistvo predstavlja način otklanjanja prepreka za izvršenje krivičnog dela ili treba da olakša njegovo izvršenje, bez obzira da li je to naknadno delo uopšte izvršeno. I na kraju, postojaće teško ubistvo ako je lišenje života žrtve izvršeno u idealnom ili realnom sticaju sa silovanjem ili drugim nasilnim krivičnim delima seksualnog karaktera. Pobudom (motivom) je kvalifikovano i teško ubistvo uvedeno izmenama KZ iz 2007. godine, izvršeno iz motiva političke, ideološke, rasne, nacionalne ili verske mržnje ili netrpeljivosti ili iz mržnje ili netrpeljivosti prema bilo kojoj društvenoj grupi (tačka l.). Pobuda učinioca, koja predstavlja kvalifikatornu okolnost, ispoljava se alternativno u vidu: netrpeljivosti ili mržnje prema osobi koja se od učinioca razlikuje po bilo kojoj navedenoj osobini, poreklu, verovanju ili svojstvu⁴⁸. U tački m) je kao teško ubistvo propisano i ubistvo izvršeno u nameri da se iskoriste organi ili tkiva žrtve. Pobuda koja pokreće učinioca da izvrši krivično delo predstavlja kvalifikatornu okolnost, a ona se ispoljava u vidu namere da se drugo lice liši života kako bi se iskoristili njegovi organi ili tkiva za presađivanje (transplantaciju) protivno zakonskim propisima⁴⁹.

Posebni oblik teškog ubistva kvalifikovanog okolnostima pri izvršenju predstavlja oblik propisan u tački ž): kada je lišenje života drugog lica izvršeno od grupe lica, od grupe lica uz prethodni dogovor ili od strane organizovane grupe⁵⁰. Grupni i organizovani način izvršenja krivičnog dela (uz prethodni dogovor) povećavaju društvenu opasnost izvršenog krivičnog dela, koje je zato svrstano u teška ubistva. Pojmovi grupa lica koja se dogovara o izvršenju dela i organizovana grupa određeni su u interpretativnim odredbama člana 35. Krivičnog zakonika. Grupu lica (koja se organizuje uz prethodni dogovor) čine dva ili više lica koja su se unapred dogovorila o zajedničkom izvršenju jednog ili više krivičnih dela, dok organizovanu grupu čine međusobno čvrsto povezana lica koja su se unapred ujedinila i dogovorila radi izvršenja jednog ili više krivičnih dela⁵¹.

⁴⁷ G.A. Esakov, 115-119.

⁴⁸ R.I. Mihaev, *Osnovi učenja ovmenjaemosti i nevmenjaemosti*, Vladivostok 1980, 62-64.

⁴⁹ M.P. Žuravlev, A.V. Naumov, *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obšaja i osobennaja*, Moskva 2003, 73-75.

⁵⁰ N.S. Tagancev, *Russkoe ugolovnoe pravo, Čast obšaja*, Moskva 1994, 329-337.

⁵¹ A.I. Rarog (2008) 220-226; R.R. Galikbarov, *Borba s gruppovimi prestuplenijami*, Krasnodar 2000, 16-24.

7. Zaključak

Savremena krivična zakonodavstva, uključujući i zakonodavstva Poljske, Estonije, Letonije, Litvanije i Ruske Federacije, predviđaju stroge kazne za učinioce krivičnih dela protiv života. Time se želi naglasiti da život ili pravo na život spadaju među najznačajnija društvena dobra i vrednosti za čiju zaštitu je država naročito zainteresovana. Zavisno od okolnosti pod kojima je drugo lice lišeno života, u analiziranim zakonodavstvima se razlikuju obično ubistvo, teško ili kvalifikovano ubistvo i laka ili privilegovana ubistva.

Kvalifikovani oblici ubistava, propisani u analiziranim krivičnim zakonodavstvima, većinom se nazivaju ubistvo pri otežavajućim okolnostima ili pri naročito otežavajućim okolnostima ili ubistvo pri posebnim kvalifikatornim okolnostima, dok se jedino u KZ Ruske Federacije nazivaju teškim ubistvom. U Krivičnom zakoniku Poljske nema naslova iznad člana. Pravno-tehnički, krivična dela teškog ubistva propisana su najčešće kao posebna krivična dela (u KZ Letonije čak kao dva - u članu 117. i članu 118). U KZ Poljske, KZ Letonije i KZ Rusije teška ubistva su propisana u istom članu kao teži oblici ubistva. S obzirom na veliku društvenu opasnost i težinu, za teška ubistva su u svim zakonodavstvima propisane najteže kazne (doživotnog zatvora alternativno sa dugotrajnim zatvorom⁵², minimalno osam, deset ili dvanaest godina, a maksimalno dvadeset ili dvadeset pet godina). U zakonodavstvu Letonije predviđene su i sporedne mere (policijski nadzor do tri godine posle izvršene kazne zatvora i moguća konfiskacija imovine).

Uprkos izvesnim razlikama, uobičajno su kao kvalifikatorne okolnosti pod kojima obično ubistvo dobija teži vid propisani: način izvršenja (svirep način ili po javnost opasan način), pobude (koristoljubiva, osveta, nasilnički porivi), svojstva pasivnog subjekta (ubistvo deteta, nemoćnog lica, bremenite žene, službenog lica u vezi sa službom i slično). Redovno se kao kvalifikatorna okolnost predviđa višestruko lišenje života (ubistvo dva ili više lica), kao i različite okolnosti pri izvršenju. Specifično je da se kao naročiti oblici teških ubistava propisuju ubistva pri silovanju, razbojništvu ili otmici (čime se izbegava sticaj ubistva i navedenih dela), kao i ubistva koja je izvršila grupa ili organizovana kriminalna grupa. U nekim zakonodavstvima se kao kvalifikatorna okolnost predviđa naročito svojstvo učinioca – da je povratnik ili lice osuđeno na kaznu doživotnog

⁵² U zakonodavstvu Ruske Federacije propisana je alternativno i smrtna kazna, ali se ulaskom RF u Savet Evrope obavezala na moratorijum pri izricanju i izvršenju smrtnne kazne.

zatvora. Velike sličnosti postoje između oblika teškog ubistva predviđenog u KZ Poljske, KZ Litvanije i KZ Letonije. Interesantno je da su, za razliku od ostalih zakonodavstava u kojima nisu propisana, u KZ Litvanije i KZ Rusije predviđena dva istovetna teška ubistva kvalifikovana posebnim motivom, odnosno ciljem: ubistvo iz mržnje prema licu ili grupi lica zbog razlike u uzrastu, polu, seksualnoj orijentaciji, invaliditetu, rasi, nacionalnosti, jeziku, poreklu, društvenom statusu, veri, uverenju ili drugoj različitosti i ubistvo radi uzimanja organa, tkiva. Navedeni primeri opravdavaju pretpostavku o međusobnom ugledanju zakonodavaca iz navedenih država prilikom promena krivičnih zakonodavstava.

Literatura

- Abramovičius, A., Čepas, A., Drakšiene, A., *Baudžiamoji teisė*, Vilnius 2008.
- Andrejew, I., Swida, W., Wolter, W., *Kodeks karny z Komentarzem*, Wudawn Prawnicze, Warszawa 2012.
- Banasik, K., *Przedawnienie w prawie karnym w systemie kontynentalnym i anglosaskim*, Lex, Walters Kluwer, Warszawa 2013.
- Bejlinson, P., *Ubistva i ih kvalifikacija*, Socialrum gumbonj Institut, Tallinn 2007.
- Bogdašič, O.V., *Ugolovnij kodeks Litovskoj Respubliki*, Saint Petersburg 2003.
- Bojarski, T., *Kodeks karny, Komentarz, Lexisnexis*, Warszawa 2007.
- Buczkowski, K., Czarnecka Dzialuk, B., Klaus, W., Kossowska, A., Rzeplinska, I., *Criminality and Criminal Justice in Contemporary Poland*, Routledge, London-New York 2015, 352-361.
- Degtjareva, T., Družinec, A., *Ugolovnij kodeks Rossijskoj federacii*, tekst s izmenenijami i dopolnjenijami na 1. sentjabrja 2014. Moskva 2014.
- Dimitrijević, V., Paunović, M., Đerić, V., *Ljudska prava*, Beograd 1997.
- Dlugosz, J., *Europäisierung des polnischen Strafrecht im Bereich der Geldwäsche*, Lang, Frankfurt am Main 2007.
- Dorđević, M., „Život kao objekt krivičnopravne zaštite“, *Pravni život*, 9/1995.
- Galikabarov, R.R., *Borba s gruppovimi prestuplenijami*, Krasnodar 2000.
- Gruodyte, E., “Reform of Lithuanian Criminal law, Tendencies and Problems”, *Baltic Journal of Law and Politics*, 1/2008.
- Himmelreich, K., Krumm, C., Staub, C., *Verteidigung in Straßenverkehrssachen (Praxis der Strafverteidigung, Band 1)*, 6. Auflage, C.F.Muller, Köln 2013.
- Fedosova, I., Skuratova, T., *Ugolovnij kodeks Rossijskoj federacii*, Moskva 2005.
- Esakov, G.E., *Sudebnaja praktika po ugolovnim delam*, Moskva 2005.
- Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V., *Krivično pravo Republike Srpske*, Po-

- sebni deo*, Banja Luka 2017.
- Jovašević, D., *Krivično pravo, Posebni deo*, Beograd 2017.
- Kergandberg, E., Sillaots, M., *Kriminaalmenethus*, JUURA, Tallin 2011.
- ***, *Kodeks karny*, Opracowanie zbiorowe, 40. wydanie, C.H.Beck, 2015.
- Kruglikov, L.L., *Ugolovnoe pravo Rossii, Obščaja čast*, Moskva 1999.
- Kruglikov, L.L., *Ugolovnoe pravo Rossii, Čast osobennaja*, Moskva 2004.
- Lammich, S., *Das Polnische Strafvollstreckungsgesetzbuch*, Grynter, Berlin 1981.
- Lišvic, J., *Nakazatlnoe pravo Estonii, Sistemnij kurs v slazdah*, SHI, Tallinn 2010.
- Lišvic, J., *Pravo i pravo čeloveka, Primenenie nakazania*, 2009.
- Lukašov, A. I., Kuznjecova, N. F., *Ugolovnij kodeks Respubliki Poljša*, Sankt Peterburg 2001.
- Lukashov, A.I., Sarkisova, E.A., *The Latvian Penal Code*, Saint Petersburg 2001.
- V.P. Stepalin, *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obščaja i osobennaja*, Kurs lekcij, 2. izdanje, Moskva 2007, 143-146.).
- Merusk, K., Pilving, I., *Halduskohtumenethuse Seadustik. Kommenteeritud väljaann*, JUURA, Tallin 2013.
- Mihaev, R.I., *Osnovi učenija ovmenjaemosti i nevmenjaemosti*, Vladivostok 1980.
- Mueller, M., *The Penal Code of the Polish Peoples Republic*, 1973, 218-221.
- Pettai, E-C., Pettai, V., *Transnational and Retrospective Justice in the Baltic States*, Cambridge 2014.
- Pettai V., Ziekinka, J., *The road to the European Union*, Volume 2: Estonia, Latvia and Lithuania, Manchester University Press, Manchester 2003.
- Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*, Antroj knyga, Vilnius 2008.
- Pikamäe, P., Sootak, J., *Estonian Criminal law*, Tallinn 2011.
- Račić, O., Milinković, B., Paunović, M., *Ljudska prava – pet decenija od usvajanja Opšte deklaracije o pravima čoveka*, Beograd 1998.
- Rarog, A.I., *Ugolovnoe pravo Rossii, Čast osobennaja*, Moskva 2008.
- Rarog, A.I., Esakov, G.A., Čučaev, A.I., Stepalin, V.P., *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obščaja i osobennaja*, Kurs lekcij, 2. izdanje, Moskva 2007.
- Sitkovskaja, O.D., *Psihologičeskij komentarij k Ugolovnomu kodeksu RF*, Moskva 1999.
- Sundurova, F.R., *Ugolovnoe pravo Rossii, Obščaja čast*, Kazanj 2003.
- Tagancev, N. S., *Russkoe ugolovnoe pravo, Čast obščaja*, Moskva 1994.
- Zapevalov, V.V., Macnev, N.I., *Ugolovnij kodeks Estonskoj Respubliki*, Sankt Peterburg 2001.
- Žuravlev, M.P., Naumov, A.V., *Ugolovnoe pravo Rossii, Časti obščaja i osobennaja*, Moskva 2003.

Pravni izvori

Krivični zakonik Republike Poljske, Kodeks karny 6. czerwca 1997., Dz. U z 1997., r. Nr 88. poz 553., Nr 240. poz. 1431 z 2012.

Krivični zakonik Ruske Federacije, Ugolovnij kodeks Rosijskoj Federaciji, 13. 6. 1996. N 63-FZ *Rossijskaja gazeta*, br. 63/1996 (u redakciji od 23. 4.2018, sa izmenama od 25.4.2018., <http://www.ug-kodeks.ru/>, 13. 3. 2018.).

Krivični zakonik Estonije, Karistusseadustik (Luhend Kar S), *Riigi Teataja - RTI* 2001, 61, 364, poslednja izmena od 13.12.2017.godine, *RTI*, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>, 16. 3. 2018.

Krivični zakonik Letonije, *Latvijas Vēstnesis*, 199/200(1260/1261), 08.07.1998. sa kasnijim izmenama, poslednje 21. 4. 2016. (redakcija od 11.05.2016. – 11.01.2017. na: (http://europam.eu/data/mechanisms/FD/FD%20Laws/Latvia/Latvia_Criminal%20Code_amended%202016.pdf).

Krivični zakoni Litvanije, Zakon br. VIII-1968, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741, sa kasnijim izmenama (u poslednjoj redakciji od 29. 11. 2017. (<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B866DFF7D43/ZpNMZQSaRN>), 13. 3. 2018).

Dragan Jovašević, Ph.D

Professor, Faculty of Law University of Niš

MURDER UNDER AGGRAVATING CIRCUMSTANCES DEFINITIONS IN CRIMINAL LEGISLATIONS OF POLAND, RUSSIA AND BALTIC STATES

Summary

Violent offences directed against bodily integrity of other persons are indisputably considered as the most dangerous forms and aspects of criminality. They are known as the offences against bodily integrity or “blood offences”. Due to its significance, nature, characteristics and consequences, the crime of murder, for which all contemporary legislations prescribe the most severe types and measures of punishment, particularly

stands out among these criminal offences. There are three types of murder. They include : a) ordinary (common) murder, b) murder committed under mitigating circumstances and c) murder committed under aggravating circumstances, for which the most severe punishment is prescribed. All contemporary criminal legislations, as a law of the Eastern-European states are familiar with various forms and aspects of the crime of murder under *aggravating circumstances*. Murders committed out of various (different) motives that inspired their perpetrators to cause the death of another person, particularly stand out among other types of murder. This paper discusses the term, contents, characteristics, forms and elements of the crime under *aggravating circumstances* in the criminal laws of Poland, Russia and Baltic state (Estonia, Latvia and Lithuania), from theoretical as well as practical aspect.

Keywords: the right to life, murder under aggravated circumstances, legislation, Russia, Poland, Baltic states, punishment.